

תיק אירופה נפתח

קבלו את זירת המאבק החדשה של ארגוני "זכויות אדם" נגד ישראל, במימון אירופי נדיב: הצפת מערכת המשפט הישראלית באלפי עתירות נגד הריסת בתים לא חוקיים. פרופ' ג'רלד שטיינברג נשיא מכון NGO Monitor: "זה הפך להיות פרויקט עצום שהוא חוד החנית במלחמה נגד הדמוקרטיה הישראלית"

נדעון דוקוב

בר אל־עיוז מרעי היה האיש ששכנע את מוהנד חלבי "למות כשודי", ואף רכש עבורו את הסכין ששימשה אותו לרוצח את אדרון בנט ונחמיה לביא בסוכות האחרון בעיר העתיקה בירושלים. מדינת ישראל החליטה להדוֹם את ביתו של מרעי, אולם עתירה של 'המוקד להגנת הפרט' (המוקד), הביילה לביטול ההריסה. זיאר עאמר, מונא סאיה ונסאא עליויה היו חלק מהחולי'ה שיצוהו את איתם ונעמזה הנקין. הריסת בתיהם אישרה כבר בנובמבר שעבר, אולם עתירה של 'המוקד' גרמה לדחיית ההריסה. ביתו של זיאר נהרס לבסוף בתחילת מאי, בתיהם של סאיה ועליויה עדיין מחכים לפסיקה סופית. 'המוקד' עומד גם מאחורי העתירות נגד הדיסת בית המחבל המפינע במתחם שרונה בתל־אביב. גם ביתו של מוחמד טראיידה בבני-נעים, המחבל שרצח את הלל-יפה אריאל במיטתו, וזכה להגנתם. ואם כל זה לא מספיק, אנש' 'המוקד' פנו לאורונה לצה'ל בדרישה להפסיק אפילו מירידות של בתים לקראת הריסה, כל עוד לא הוצא לבית צו הריסה.

פעילות 'המוקד' היא חלק קטן מפרויקט עתיר תקציבים של לוחמה משפטית נגד ישראל, שמפעילה 'מועצת הפליטים הנורווגית', Council of Norwegian Refugee Council. מתחילת השנה קיבל 'המוקד' 126 אלף שקלים מה־NRC לטובת פרויקט בשם "סיוע חירום בנושא הריסת בתים עונשית ושלילת תושבות", והור רק קצה הקרחון. דו"ח חדש של מכון המוקד NGO Monitor על ה־NRC מספק הצצה לפעילות נוספת של ארגונים בינלאומיים נגד ישראל: לוחמה משפטית, ששיאה בהצפת מערכת המשפט הישראלית בעתירות, בדגש על בית המשפט העליון. ה־NRC פועלת ברחבי העולם תחת ניהולו של המוכ'ל יאן אגלנר, ונציגתו בישראל היא אנה אקוף מנהלת הפעילות בארץ שיושבת במשדר בדרך שכם בירושלים. מרבית המימון לפעילותה מגיע מתורמים מוסדיים – ממשלות כמו נורווגיה, בריטניה, שוודיה וארה"ב, וארגונים בין־ממשלתיים כמו האיחוד האירופי ונציבות האו"ם לפליטים. 11 אחוזים מתקציב המועצה, העומד על כ־400 מיליון דולר בשנה, מושקעים בדרך, ר־א אחוזים נוספים בסמליה ובלבנון. הסכום

המועבר למדינות הללו הוא חלק מפעילות המוניטרית מול גל הפליטים הסורים שמציף אותן. בישראל משקיע ארגון ה־NRC 3 ק אחוזים מתקציבו השנתי אך עדיין מדובר בעשרות מיליוני שקלים מדי שנה, ובעיקר, בניגוד למדינות האחרות, בישראל למעלה מ־80 אחוזים מתקציב הארגון מושקעים בפרויקט שונה: מאבק משפטי נגד המדינה. בשנת 2014 עמד תקציב ה־NRC בישראל על כ־11 מיליון דולר, מתוכם הוקרשו ללוחמה המשפטית כ־9 מיליון דולר. בשנת 2015 עלה התקציב השנתי של הארגון לכ־16.5 מיליון דולר, ומתוכם הועברו לזירה המשפטית כ־13 מיליון דולר. העלייה בתקציב ה־NRC בישראל נמשכה גם ב־2016, עם 18.5 מיליון דולר.

בעוד שבמדינות כמו ירדן ולבנון הכסף מועבר להקמת מחנות פליטים, סיוע בחינוך ואספקת מזון, בישראל מושקעים עשרות מיליוני שקלים בפרויקט המשפטי הקרוי Legal and Information – Assistance. במסגרת הפרויקט, ממננת ה־NRC תיקים העוסקים בבתים לא חוקיים של פלסטינים וברואים בשטחי C ובמזרח ירושלים, כדי למנוע את הריסתם.

נייד המטרות של ה־NRC לשנת 2016 מציב מטרה ברורה – פתיחת 900 תיקים חדשים של סיוע משפטי לפלסטינים בשטחי C ובמזרח ירושלים, זאת בנוסף ל־2,580 תיקים קיימים. מדובר במספרים עצומים ביחס למערכת המשפט הישראלי – ממוצע של בין ארבעה לחמישה תיקים חדשים בכל יום. לשם השוואה, עמותת 'דגבים' הנאבקת בבנייה הברואית הבלתי חוקית, הגישה במשך עשור כ־110 עתירות. "במבט ראשון אפשר היה לחשוב שמדובר בפעולה לגיטימית של סיוע בייצוג משפטי לאנשים פרטיים", אומר דו"ח אביעך בקשי, ראש המחלקה המשפטית ב'פורום קהלת'. "אלא שכאשר פעולה לגיטימית במקרה בודד מבוצעת אלפי פעמים באופן הרצדי ויטיתי, היא הופכת לאיום של ממש על מערכת המשפט הישראלית. אפשר להשוות את זה לנסיסונת שנעשו בישראל במסגרת מחאות ציבוריות להפיל את מערכת החשמל, באמצעות שימוש מוגבר בחשמל מצד מחאת אלפי אנשים ברע ועוד הפסקת השימוש בבת אחת. לכאורה מדובר בפעולה לגיטימית ושרגתית מצד אורח בודד שמולקי או מככה את ממשריו החשמל בביתו, אבל הצטברות

מסה של אלפי משתמשים יוצרת איום על המערכת כולה". ברפים רשמיים של ה־NRC, המטרה המוצהרת של הפעילות המשפטית היא סיוע לאוכלוסייה המקומית. אולם הדו"ח של NGO Monitor מעלה כי מאחורי הפעילות מסתתרות כוונות אחרות. במפגש בין עורך דין שעובר עבור ה־NRC לפעילי זכויות אדם אירופים, אבד עורך הדין כי בארגון "מנסים כל אמצעי חוקי כדי לשבש את מערכת המשפט הישראלית. מגבשים כמה שיטות תיקים ומגישים כמה שיותר עתירות כדי להגדיל את עומס העבודה על בתי המשפט, עד לכמות שבסוף תסתום את המערכת".

המטרה שה־NRC הציב לעצמו, של 900 תיקים חדשים בשנה, איננה מופרכת ומבוססת על הספקים בשנים קודמות. על פי דו"חות הארגון, מיוני 2009 ועד אוגוסט 2014 מימן הארגון ייצוג בבתי המשפט בישראל עבור 4,069 תיקים. את הייצוג המשפטי לא מבצעים אנשי הארגון עצמם, אלא קבלני ביצוע ארגוני "זכויות אדם" ישראליים ופלסטיניים, בהם 'המוקד להגנת הפרט', יש' רין, 'המרכז הפלסטיני לזכויות אדם' והמרכז הפלסטיני לדמוקרטיה ופתרון הסכסוך, לצד עורכי דין פרטיים שמקבלים גם הם תנח מתקציב.

יד אחת בונה, יד שנייה עוותרת

"איפה אפשר להצטרף לפרויקט הזה?", צחק עו"ד בועז ארזי מ'דגבים' כשהוא שומע על הכסף המגולגל ב־NRC. "למעלה מאלפיים תיקים במדינת ישראל זה מספר עצום, אבל אני חייב לומר שזה לא מפתיע אותי. היום כל בוגט בשטח מגיע לדיון בבית המשפט העליון. כל בית של פלסטיני שמוציאים נגדו צו הריסה מקבל מיד סיוע. באחד המקרים הקימו 15 מבנים, ובמקביל הגישו עתירה לבית המשפט. הבג"ץ נגד צו הריסה הוגש עוד לפני שהוצא צו הריסה". לדבריו עו"ד ארזי, מבחינה משפטית העתירות אינן מחויקות מידי: "בכל פעם שתיק כזה מגיע לדיון על תוכן התיק ובית המשפט בוחר אותו כבעיניים משפטיות נטו – העותרים הברואים מפסידים כי אין להם מסמכי בעלות. גם תצלומי אוויר מהעבר מוכיחים שהשטחים המדוברים עמדו תוקם עד שהם פלישו לטוהר. הנקודה היא שברוב היעשונים, זאת בג"ץ מוציא צו ביניים נגד החריסה מטעמים הומניטריים, בלי להיכנס לדיון המשפטי. הדבר הזה יצר פרוקטיק פעולה

פשוטה – המנהל האזרחי מוציא צו הריסה, בתגובה הברוא מקבל ייצוג, מגיש עתירה עם כל מיני טענות ששום דבר משפטי לא עומד מאחוריהן, ומבקש צו ביניים שלא יחרסו לו עד ועעניין יתברר. בג"ץ מקבל את הבקשה, ואו המדינה מסתמרת להגיב ומבקשת הארכות. כך נוצר מצב שתיקים היו נעצמים בבית המשפט ומעלים אבק במשך שנים, ובשטח המשיכו לבנות וכמעט שום דבר לא נהרס.

"שלב מסוים באנו ב'דגבים' והראינו ששימה של עשרות ומאות תיקים שיושבים בצד, ואו הנחילה פרוקטיקה אדומת לאחד העתירות נגד ההריסת המנהל האזרחי מוריע לבית המשפט שאין כוונה לממש את צווי ההריסה, ואם תהיה כוונה לממש אותם המדינה תודיע לאנשים וידיה להם זמן לעמוד שוב לבג"ץ. התוצאה היא שבשטח יש מאות מבנים עם נושא הריסה, אבל עצם הגישת העתירה לבית המשפט מעניקה חסינות לבנייה בלתי חוקית".

בעקבות העתירות של 'דגבים' נחשפה בעבר גם מעורבות הרשות הפלסטינית בנעשה בשטחי C, בעיקר באזור מישור ארזים. כאחת העתירות האחרונות בנושא העברת האוכלוסייה הברואית במקום ליישובים קבועים שבהם תנאי קיום טובים יותר, הסבירה פרקליטות המדינה שהרשות הפלסטינית מפעילה לחצים על אותם ברואים שלא לעבור לבתי קבע. מבחינת הרשות הפלסטינית, תפקידם של אותם ברואים הוא לשמש חיילים בניסיון להשתלט על הקרקעות בשטח C. ה־NRC מסייע לגימוש אינטרס פוליטי לחלוטין, ללא קשר לטובת האוכלוסייה שעבודה לכאורה הוא פועל. כך, בזמן שיר אותו של האיחוד האירופי מעבירה מאות מיליוני שקלים כדי להקים מבנים בלתי חוקיים עבור הפלסטינים בשטח C, הירד השנייה מעניקה את התקציב להגנת המשפטית לאתם מבנים. גם הבחירה באזורי הפעולה אינה מקרית. בנייד הפעולה של ה־NRC לשנת 2016 נכתב שהפעילות תתמקד במזרח ירושלים ובשטח C – שני האזורים שבהם הרשות הפלסטינית פועלת לבסס את האחווה שלה מול ישראל. יותר מכך, בניידות ה־NRC מדובר מפורשות על כך שהארצו שתתף פעולה עם הרשות הפלסטינית. בכך למעשה באמצעות ניהול עמדה פלישית לטובת צד מסוים בכססוך, זאת למרות הגררות כארגון סיוע הומניטרי שלא אמור לתפוס צד פוליטי, ונמנע מכך בפעילותו ברחבי העולם.

סיוע חורך של NRC באפגניסטן

שטיינברג

צילום: פלאש 90

צילום: תנועת רבים

תורמים לארגוני החרם

במסגרת המעקב של אנשי NGO Monitor הם הבחינו בשנים האחרונות זיהו ב־NRC את מערכת המשפט כנקודת תורפה של ישראל. ממסמכים ומשיחות שקיימו עם נציגים בריטיים עלה שהמימון הבריטי לארגונים דוגמת ה־NRC מיועד לבניית תוכניות שמטרתן "הפעלת לחץ בינלאומי שיקשה על מימוש המדיניות של הממשלה החרשה בישראל". "פעילות ה־NRC כלפי המערכת המשפטית הישראלית התחילה כפרויקט צנוע, שנועד לסייע לפלסטינים לעמוד מול השלטון הישראלי", אומר פרופ' ג'ראלד שטיינברג, נשיא מכון המחקר NGO Monitor, העוקב אחר פעילותם של ארגונים לא־ממשלתיים רבים בישראל ובעולם. "אלא שאם כנראה זוהו את הפרטנציאל, זוה הפך להיות פרויקט עצום שהוא חוד החנית במלחמה נגד הדמוקרטיה הישראלית. כל הפעילות הזאת נעשתה בשקט, בלי שהציבור בישראל ידע מי עומד מאחורי כל אותו עתירות ושחן חלק ממהלך כולל".

המטרה המרכזית של NGO Monitor היא לידע את הציבור הישראלי על הפעילות והתקציבים של אותם ארגונים. בשלב הבא הם פועלים ליידע גם את הגורמים הלא־נוכחים במדינות אירופה שמהן מגיע התקציב. "עד כמה שידוע לנו, אין פיקוח על פעילות NRC מצד התורמים העיקריים שהם הנורווגים, הבריטים והאיחוד האירופי", אומר שטיינברג. "לא ברור אם בודקים שם בכלל כמה כסף מקבל כל ארגון שפועל בשטח ומה הוא עושה איתו".

על פי הדו"ח של NGO Monitor, חלק מתקציבי ה־NRC מגיע לארגונים פלסטיניים הפועלים בניגוד למדיניות האירופית המוצהרת, כולל העברת כספים לארגונים פלסטיניים וקוראים ל"אנטי־יאהד משפטית" נגד ישראל, מאששים בכדיים ישראלים בפשעי מלחמה ופועלים לעידוד חדם על ישראל (BDS). כל הצעדים האלו מנוגדים להצהרות השמורות של האיחוד האירופי ושל בריטניה ונורווגיה.

"פנינו לנורווגים, לבריטים ולאיחוד האירופי וביקשנו לדעת כמה כסף הולך לכל אחד מהארגונים שה־NRC מאמנים", אומר שטיינברג, "אבל הם לא הסכימו להעביר לנו שום מידע בנושא, בטענה שפרסום המידע יפגע בביטחון הציבור. הסיכוי הזה מאוד יוצא דופן, והוא כמעט לא קורה במערכות סיוע למדינות באזורים אחרים בעולם. לדעתי, הפרטים המדויקים לאן הולך הכסף לא מגיעים לדורים הבכירים. יתיעו אותי מאוד לגלות שהבריטים או האיחוד האירופי יודעים שחלק מהכסף שלהם מגיע לארגונים כמו 'אל־מקד' שמעודדים רדם על ישראל".

פעילותו של NGO Monitor באירופה כבר הביילה להקמת ועדות חקירה בכמה מדינות, שהחלו לבחון לאחורנה באופן מדויק יותר לאן מגיעים עשרות מיליוני הדולרים שמועברים לארגונים השונים. כך, למשל, הפרלמנט מגיע לארגונים שפעילותם מנוגדת למדיניות המוצהרת של שווייץ, כולל תמיכה בחרם על ישראל. במקביל, בפרלמנט ההולנדי עברה לאחורנה הצעה שמחייבת את הממשל מגיע לארגונים שפעילותם מנוגדת למדיניות המוצהרת של גרמניה וזיים מגיעה לארגונים התומכים ב־BDS. גם בבריטניה, והתומכת ב־NRC, דנו לאחורנה בפרלמנט

עו"ד בעז ארזי, רגבים': "היום כל בזנט שנמצא בשטח מגיע לדיון בבית המשפט העליון. כל בית של פלסטיני שמוציאים נגדו צו הריסה מקבל מיד סיוע. באחד המקרים הקימו 15 מבנים, ובמקביל הגישו עתירה. הבג"ץ נגד צו ההריסה הוגש עוד לפני שהוצא צו הריסה"

בנושא הסיוע שמעניק הממשל לגופים, שבהם כאלה הפועלים בניגוד למדיניות הבריטית ותומכים באלימות נגד ישראל. גם כאן, לנתונים שהציגו אנשי NGO Monitor היה תפקיד חשוב. "בעקבות הדיון, המחלקה הבריטית לפיתוח בינלאומי, ה־DFID, האחראית על התקציבים לאתם ארגונים, הודיעה על כוונתה לערוך שינויים במדיניותה", אומר שטיינברג. "בנוסף, לפני כחודש הודיע ה־DFID על הפסקת המימון הממשלתי לארגון צדקה בריטי בשם War on Want, הפועל בתנועת ה־BDS. צריך לעודד את הדיאלוג הישראלי מול אירופה ברמה הפרלמנטרית והדיפלומטית, ולהעלות את סוגיית המימון הממשלתי לארגונים הפועלים בניגוד למדיניות המדינות התרומות, וכך להביא להפסקת המימון".

פוליטיקה במסווה המוניטרי

לצד הטיפול בתקציבים האירופיים הנדיבים ל־NRC, גם בישראל צריכים לבחון את התנהלות המדינה מול הארגון. למרבה הפלא, מתברר שיכולתו של NRC לפעול בישראל נובעת מזוויה הומניטרית שקיבלה ממדינת ישראל עצמה. אותה ויה מאפשרת לאנשי ה־NRC להתחיק משרד פעיל בירושלים, להסתובב בחופשיות ביהודה ושומרון, ואף לטרד אשדות שהייה מתמשכות לפעילים מרחבי אירופה. למעשה, הארגון פועל נגד מדינת ישראל אך תחת הסתרה.

מסיבות היסטוריות ארכאיות, משרד הרווחה הוא האחראי על נושא הוויות ההומניטריות. כמענה לשאלתנו אם לארגון הפועל תחת זוויה הומניטרית מותר לממן עתירות נגד מדינת ישראל בנושא הריסתו בתי מבחלים, או לשתף פעולה בעתירות משפטיות עם הרשות הפלסטינית, השיבו במשרד הרווחה כי המשרד "פועל שנים רבות במתן המלצות לוויות הלא־ארגונים הבינלאומיים, המבקשים לפעול בשדות הפלסטינית לצורך עזרה לאוכלוסייה הנמצאת במצוקה. כל נושא הארגונים הבינלאומיים, לרבות קבלת ריאות, תחומי הפעילות ואופן הפעילות נמצא כיום בהסדרה בדימשדרית בהובלת משרד ראש הממשלה".

"הפעילות הפוליטית הזאת, במסווה של פעילות הומניטרית, מזיקה מאוד למדינה", מסכם פרופ' שטיינברג. "היא מטשטשת את המשמעות האמיתית של סיוע הומניטרי, ובנועת במי שאכן פועלים לסייע לאוכלוסיות במצוקה. אני מקווה שרשויות הדילונטיות יסירו את הנושא".

גם דו"ד בקשי מרגיש שחשוב למצוא דרך להתמודד עם מבל בעתירות של ה־NRC. "לנוכח גודל הבעיה חיוני לפתח פתרונות, ואפשר לשקול שני כיוונים. פתרון אחד הוא יצירת מנגנון חובת גילוי, שיתחוף בפני בית המשפט שניצב בבניו הליך הממומן באמצעות פירמידה ההולשת על אלפי הליכים המוגשים באותו כיוון. זה לא פותר את בית המשפט מעשיית צדק במקרה הקונקרטי", אבל זו יעניק לו פרספקטיבה כוונה יותר למיקום החליף המשפטי הספציפי במאול הכולל. הפתרון השני הוא פסקת הוצאות משפט כבודת במיזוג נגד מי שיתברר כמגיש הליכי סרק במסגרת זו. אם המינוף של הצפת בתי המשפט מצד ה־NRC הוא בסדר גודל של אלפי הליכים בשית' "מצלח", אזו צודק וגם יעיל יהיה לפסוק הוצאות באותו קנה מידה, כדי לרתיע את מנצלי מערכת הצדק הישראלית".

ממועצת הפליטים הנורווגית: נמסר בתגובה: "מטרתנו היא לספק ייעוץ משפטי וסיוע כדי להגן על זכויות הדיוו, הדרכו והזכויות המשפטיות של אנשים. מספר התיקים שאנו מטפלים בהם משקף את הצרכים". בנוגע לציונות המופיע בדו"ח, שלפיו קיימת מטרה להציף את בתי המשפט בישראל כדי לשבש את עבודתם, נמסר מ־NRC: "ציוטיט הזה, שאנו מייחס או מאומת, לא מייצג את דעותיו של NRC או את הכוונות שמאחורי תוכנית הסיוע המשפטית, שנועדו להעניק לאנשים הודמונת והגנת למנות את זכויותיהם במערכת המשפטית. בעבודתנו אנו מציתים לחוקים המנהלתיים ולמחויבויות של מערכת המשפט הישראלי, לחוק הבינלאומי, לנוהרות ולשיטות העבודה המקובלות באספקת סיוע משפטי, כולל העקרונות הבסיסיים ברובי תפקידים של עורכי דין שהאום אימץ ב־1990, והעקרונות הבסיסיים הקווים המנחים על הזכות למתן סעד ולפיצוי קורבנות של הפרת המרות של חוק זכויות האדם הבינלאומי, שאומצו ב־2005 פה אחד על ידי כל המדינות החברות באום", כולל ישראל. ●